

INHOUD

Alfabetisch deel	6
Thematisch deel	85
Gezin en familie	86
Opvoeding en opleiding	89
Ouderdom en dood	92
Huishouden	95
Voedsel	98
Vrienden en vijanden	110
Liefde en seksualiteit	113
Lichaamsdelen	116
Kleding	134
Dieren	138
Bomen en gewas	156
Sport en spel	159
Nationaliteiten, streken en plaatsen	163
Godsdienst	174
Wijsheden en boeken	182
Beneveldheid en gekte	188
Misdaad en rechtspraak	192
Ziekte en gezondheid	198
Strijd en oorlog	201
Ambachten	208
Boeren en jagers	213
Scheepvaart en visserij	217
Handel en geld	231
Regering, koningschap en adel	238

•A•

aal

Zo glad als een aal. De inbreker was zo glad als een aal en wist uit de omsingeling te ontsnappen: de inbreker was listig en wist zich uit een moeilijke situatie te redden.

- dieren

Een aal bij de staart hebben. Hoewel hijzelf vol goede moed was, wist zijn familie al dat hij een aal bij de staart had: hij was bezig met een zaak die gedoemd was te mislukken.

- dieren

aalmoes

Aalmoezen geven verarmt niet. Barmhartigheid loont ook voor de gever.

- godsdienst

aambeeld

Altijd op hetzelfde aambeeld slaan. Opa wordt oud, hij slaat altijd maar op hetzelfde aambeeld: opa komt steeds weer op hetzelfde onderwerp terug.

- ambachten

Tussen hamer en aambeeld zitten. Hij probeerde beide partijen te vriend te houden, maar kwam tussen hamer en aambeeld terecht: hij kreeg het van twee kanten kwaad te verduren.

- ambachten

aangeschoten

Aangeschoten zijn. Al voor het einde van de receptie was de gastheer behoorlijk aangeschoten: de gastheer had te diep in het glaasje gekeken.

- beneveldheid en gekte

aangetrouwd

Aangetrouwd is maar aangewaaid. Een aangetrouwd familielid blijft altijd een vreemde. • gezin en familie

aanhouden

De aanhouder wint. Je moet niet snel opgeven en altijd bedenken dat de aanhouder wint: met doorzetten raakt het doel binnen bereik.

- wijsheden boeken

aanleggen

Bij elk heilig huisje aanleggen. Hun vrije avond legden de matrozen bij elk heilig huisje aan: de matrozen liet geen kroeg onbezocht.

- scheepvaart en visserij

aanspraak

Ergens aanspraak op maken. Opa maakte aanspraak op het grootste stuk verjaardagstaart: opa verlangde het grootste stuk van de taart.

- misdaad en rechtspraak

aanval

De aanval is de beste verdediging. Men kan het beste niet wachten wat er komt, maar zelf het initiatief nemen.

- strijd en oorlog

aap

Aap, wat heb je mooie jongen! Je probeert door vleierij iets gedaan te krijgen. • dieren

De aap, uit al te grote min, die perst zijn jong de lenden in. Te veel liefde kan verstikkend zijn.

- dieren

Voor aap staan. Doordat hij twee kleuren sokken had aangetrokken, stond hij voor aap: hij maakte zich belachelijk.

- dieren

Iemand voor de aap houden. Zij zag niet dat hij haar voor de aap hield: hij hield haar voor de gek. • dieren

• A •

De aap komt uit de mouw. Aanvankelijk probeerde Thomas om de zaak heen te draaien, maar toen kwam de aap uit de mouw: ten slotte bleek waar Thomas op uit was. • dieren

Een aap met een scheermes. De boor bleek door een montagefout een aap met een scheermes: de boor was gevaarlijk geworden. • dieren

Al draagt een aap een gouden ring, het is en blijft een lelijk ding. Zelfs de mooiste aankleding maakt iets lelijks nog niet mooi. • dieren

In de aap gelogeed zijn. Door jouw misselijke grappen zijn we mooi in de aap gelogeed: we zijn in een vervelende situatie beland. • dieren

aarde

In goede aarde vallen. Trudy's aanbod viel in goede aarde: Trudy's aanbod kreeg een warm onthaal. • godsdienst

aardje

Een aardje naar zijn vaartje hebben. Je hoeft maar naar die neus te kijken om te zien dat Jo een aardje naar zijn vaartje heeft: je ziet zo dat Jo op zijn vader lijkt. • gezin en familie

Abraham

Abraham gezien hebben. Jouw vader heeft Abraham toch allang gezien?: jouw vader is toch ouder dan vijftig jaar? • godsdienst

Weten waar Abraham de mosterd haalt. Hem kun je niets wijsmaken, hij weet waar Abraham de mosterd haalt: hij is bepaald niet dom. • godsdienst

abt

Geen wijzer abt of hij was monnik. Wie leiding wil geven, moet eerst zelf geëind hebben. • wijsheden en boeken

acht

Acht is meer dan honderd. Verstand is belangrijker dan kapitaal. • handel en geld

achterbaks

Zich achterbaks houden. De burgemeester waardeerde het initiatief, maar hield zich achterbaks: de burgemeester steunde het voorstel niet openlijk. • scheepvaart en visserij

achterhek

Iemand het achterhek injagen. Door die regeling werd Jan het achterhek ingejaagd: Jan werd benadeeld. • boeren en jagers

achterhoofd

Op zijn achterhoofd vallen. Onze administrateur is niet op zijn achterhoofd gevallen: onze administrateur is een slimme man. • lichaamsdelen

achterover

Iets achteroverdrukken. De jongen drukte ongemerkt een waardevol horloge achterover: de jongen stal een waardevol horloge. • scheepvaart en visserij

achterste

Zijn achterste tegen de krib zetten. Toen hij door zijn trainer niet meer werd opgesteld, zette de linksbuiten zijn achterste tegen de krib: hij weigerde nog langer mee te werken. • boeren en jagers

• A •

Adam

De oude Adam afleggen. Door zijn intrede in het klooster legde mijn broer de oude Adam af: mijn broer werd een ander mens in het klooster.

- godsdienst

adder

Een adder aan de borst koesteren. De welzijnswerker beseft niet dat hij een adder aan zijn borst koesterde: de welzijnswerker zag niet dat hij zijn moeite besteedde aan een slecht en on dankbaar mens. • dieren

Er schuilt een adder onder het gras. Rogiers voorstel lijkt mooi, maar er schuilt een adder onder het gras: er zit een verhulde, gemene bedoeling achter het voorstel van Rogier.

- dieren

adel

Adel verplicht. Wanneer iemand een hoge positie inneemt, betekent dat ook dat hij daarnaar moet leven om zijn plaats waardig te zijn.

- regering, koningschap en adel

adelaar

Een adelaar vangt geen vliegen. Een belangrijk persoon houdt zich doorgaans niet met kleinigheden bezig.

- dieren

advocaten

De tongen van advocaten moeten met muntolie gesmeerd worden. Advocaten worden goed betaald voor hun werk. • misdad en rechtspraak

afdingen

Afdingen is de eerste winst. Het be dingen van een lagere prijs is een direct voordeel. • handel en geld

afleggen

Het afleggen. Toen de overmacht groter werd, moest Bert het toch afleggen. Bert verloor het gevecht.

- ouderdom en dood

afschepen

Afschepen. Zo gemakkelijk liet de journalist zich echter niet afschepen: die journalist liet zich niet met een smoesje wegsturen.

- scheepvaart en visserij

aftakelen

Aftakelen. De bokser begon langza merhand af te takelen: hij werd zwakker en ouder.

- scheepvaart en visserij

aftands

Aftands zijn. Ik ben aan een nieuwe fiets toe, deze wordt aftands: de fiets wordt oud.

- ouderdom en dood

aftocht

De aftocht blazen. De vechtersbaas merkte dat hij ging verliezen, dus blies hij de aftocht: de vechtersbaas ging weg.

- strijd en oorlog

aftroeven

Iemand aftroeven. Toen de vertegen woordiger dacht dat hij alles wel even kon regelen, troefde zijn baas hem af: zijn baas liet de vertegenwoordiger zijn plaats even goed voelen.

- sport en spel

aftuigen

Iemand aftuigen. Omdat hij zijn mond voorbij had gepraat, werd de boef door zijn bendeleden afgetuigd: de boef kreeg een pak slaag.

- scheepvaart en visserij

• A. •

afwimpelen

Afwimpelen. De directeur wimpelde zijn werknemer af: de directeur luisterde niet naar wat de werknemer te zeggen had.

- scheepvaart en visserij

afzakken

Afzakken. Zonder enig resultaat zakte de onderhandelaar af: de onderhandelaar ging beschaamd weg.

- scheepvaart en visserij

akker

Aan het eind van zijn akker zijn. Na de koopavond was de winkelier aan het eind van zijn akker: de winkelier was na afloop uitgeput.

- boeren en jagers

akte

Ergens akte van nemen. De jongen nam akte van wat er gezegd werd: de jongen onthield goed wat er gezegd werd.

- handel en geld

alarm

Alarm blazen. Vanwege de gestegen kosten blies de penningmeester alarm: de penningmeester waarschuwde voor komende problemen. • strijd en oorlog

Loos alarm. We kregen een tip over een inval, maar dat bleek loos alarm: de waarschuwing voor de inval bleek onnodig te zijn.

- strijd en oorlog

alcohol

Alcohol, al is 't ook wijn, mag nooit een drank voor kinderen zijn. Het is verkeerd om kleine kinderen alcoholische dranken te laten drinken.

- beneveldheid en gekte

altaar

Die het altaar bedient, moet van het altaar leven. Men moet kunnen bestaan van het ambt dat men bekleedt.

- godsdienst

ambacht

Gelukkig man die een ambacht kan. Wie een vak beheerst, is zeker dat hij vooruit kan in het leven.

- ambachten

ambachten

Twaalf ambachten, dertien ongelukken. Onze buurman heeft een leven van twaalf ambachten, dertien ongelukken: onze buurman verandert telkens vruchteloos van werk.

- ambachten

Er zijn geen dwaze ambachten, alleen dwaze mensen. Een vak is zo goed of zo slecht als degenen die het beoefenen.

- ambachten

amen

Ja en amen zeggen. Willoos zei de weduwe ja en amen op alles wat de notaris haar voorstelde: de weduwe stemde overal mee in, zonder op eigen voordeel te letten.

- godsdienst

Van eeuwigheid tot amen. Het bezoek viel bijna in slaap, toen oom Cor van eeuwigheid tot amen over zijn vakanties vertelde: oom Cor vertelde zonder ophouden hetzelfde. • godsdienst

Amerikaans

Het ging er Amerikaans toe. Het was een vreemde en uitbundige mengeling van zaken.

- nationaliteiten, streken en plaatsen

• A •

Een Amerikaans feest. Klazien vierde haar verjaardag met een Amerikaans feest: Klazien gaf een feest waarbij iedereen zelf drank of eten mee moest nemen.

- nationaliteiten, streken en plaatsen

Amerikaanse groei. Het bedrijf van mijn vader maakte een Amerikaanse groei door: vaders bedrijf groeit buitensporig snel.

- nationaliteiten, streken en plaatsen

amok

Amok maken. De feestvierders werden baldadig en maakten amok: de feestvierders maakten ruzie en zetten de boel op stelten.

- beneveldheid en gekte

anker

Voor anker gaan. Na veertig jaar trouwe dienst ging de boekhouder voor anker: de boekhouder ging met pensioen na veertig jaar dienst.

- scheepvaart en visserij

Zijn anker laten vallen. Hans heeft zijn anker laten vallen in Rotterdam: Hans heeft zich in Rotterdam gevestigd.

- scheepvaart en visserij

Zijn anker lichten. Oom Koos dronk een kopje koffie mee, maar lichtte toen zijn anker: meteen na de koffie ging oom Koos weg.

- scheepvaart en visserij

Voor zijn laatste anker liggen. Je moet tante Greet in het ziekenhuis gaan opzoeken, want ze ligt hoogst waarschijnlijk voor haar laatste anker: tante Greet ligt op sterven.

- scheepvaart en visserij

Geen anker of kabel kan het houden. De tegenkrachten zijn te groot, er is geen houden meer aan.

- scheepvaart en visserij

Beter een anker kwijt dan het hele schip. Beter een klein offer dan een groot verlies. • scheepvaart en visserij

ankers

Vast als een schip met twee ankers. Door zijn hoge schulden zit Kees zo vast als een schip met twee ankers: Kees kan geen kant meer op.

- scheepvaart en visserij

apekool

Apekool verkopen. Niemand merkt dat de spreker apekool verkocht: niemand begreep dat de spreker hen voor de gek hield.

- dieren

apostelen

Er zijn nu eenmaal apostelen en martelaren. De een verkondigt de leer, de ander lijdt ervoor.

- godsdienst

appel

De appel valt niet ver van de boom. Aan de kinderen herkent men de ouders.

- voedsel

Een rotte appel in de mand maakt het gave fruit te schand. Een slechterik kan het voor alle goeden bederven.

- voedsel

Door de zure appel heen bijten. Zo'n vaardigheidsproef is nu eenmaal niet leuk, maar je moet even door de zure appel heen bijten: ook onaangename taken moeten volbracht worden.

- voedsel

• A •

Voor een appel en een ei verkopen.

De miljonair verkocht zijn kostbare collectie voor een appel en een ei aan het museum: de miljonair deed zijn verzameling voor een zacht prijsje van de hand. • voedsel

appelen

Een schip met zure appelen. Het leek aardig picknickweer, maar in de verte kwam het schip met zure appelen al aan: er naderde een regenbui die onze picknick ging verpesten.

- voedsel

appels

Wie appels vaart, die appels eet.

Elk beroep brengt zo zijn eigen voordeeltje mee. • voedsel

Schone appels zijn ook wel zuur.

Wat er mooi uitziet, hoeft daarom nog niet meteen goed en bruikbaar te zijn.

- voedsel

Een appeltje voor de dorst. Mijn vader is niet bang voor zijn pensionering, want hij heeft een appeltje voor de dorst: mijn vader heeft nog een kapitaaltje voor zijn oude dag.

- voedsel

Een appeltje schillen. Waarschuw me even als je Henk ziet, want met hem heb ik nog een appeltje te schillen: met Henk heb ik nog een rekening te vereffenen.

- voedsel

arbeid

Na gedane arbeid is het goed rusten. Wanneer het werk achter de rug is, kan men met een gevoel van voldoening luieren.

- wijsheden en boeken

arm

Een slag om de arm houden. Liever dan verstrekkende toezeggingen te doen, hield de minister een slag om de arm: de minister deed geen beloften.

- lichaamsdelen

In de arm nemen. Ten einde raad nam mijn vader een advocaat in de arm: mijn vader riep de hulp in van een advocaat. • lichaamsdelen

Mijn arm is geen uithangbord! Pak nu eens aan wat ik je aangeef!

- lichaamsdelen

armen

Lange armen hebben. De fraudeur vluchtte naar het buitenland, maar de wet heeft lange armen: de wettelijke macht reikt ver en had de fraudeur snel te pakken. • lichaamsdelen

Met open armen ontvangen. Mijn zuster werd met open armen ontvangen: mijn zuster werd hartelijk begroet.

- lichaamsdelen

avond

Hoe later op de avond, hoe schoner het volk. Juist late gasten zijn vaak het meest welkom.

- vrienden en vijanden

armoede

Armoede dwingt, rijkdom springt.

Met veel geld kan men zich meer veroorloven. • handel en geld

aspergebedden

Ergens zijn aspergebedden aangelegd. Mijn opa heeft in Breda zijn aspergebedden aangelegd: opa zal niet meer uit Breda vandaan gaan.

- bomen en gewas

• A •

Athene

Dat is uilen naar Athene brengen.

Dat is volledig overbodige en totaal ver-spilde moeite.

- nationaliteiten, streken en plaatsen

averij

Averij lijden. Door de crisis leed het bedrijf veel averij: het bedrijf liep enorme schade op.

- scheepvaart en visserij

• B •

baard

De baard in de keel hebben. Christiaan moet van koor af, want hij heeft de baard in de keel: Christiaan kan niet meer zuiver zingen.

- lichaamsdelen

Een vrijer zonder baard is geen cent waard. Een meisje heeft alleen wat aan een volwassen man.

- liefde en seksualiteit

Aan mijn baard leren scheren. Aan mijn baard wil je wel leren scheren: op mijn risico wil je zeker wel een poging wagen.

- lichaamsdelen

bajonet

De bajonet afslaan. De voorzitter sloeg ten slotte de bajonet af: de voorzitter gaf zich uiteindelijk gewonnen.

- strijd en oorlog

bak

Aan de bak komen. Met die grote werkeloosheid is het moeilijk om aan de bak te komen: men komt haast niet aan bod. • scheepvaart en visserij

bakboord

Zo word je van bakboord naar stuurboord gestuurd. Op die manier kom je niet verder.

- scheepvaart en visserij

bakens

De bakens verzetten. Incens waren de bakens verzet: de situatie veranderde plotseling.

- scheepvaart en visserij

bakker

Beter een klant van de bakker dan van de dokter. Het is beter gezond te zijn dan ziek.

- ambachten

bakzeil

Bakzeil halen. Na urenlang overleg haalde de vliegtuigkaper bakzeil: de kaper moest ten slotte toegeven.

- scheepvaart en visserij

bal

Wie kaatst, moet de bal verwachten. Wie zelf klappen uitdeelt, moet niet verbaasd zijn als er eens een terugkomt.

- sport en spel

Elkaar de bal toewerpen. Je kunt zien dat die twee ondernemers onderling iets geregeld hebben, ze werpen elkaar voortdurend de bal toe: je kunt duidelijk zien dat die ondernemers elkaar bevoor-delen.

- sport en spel

De bal is rond. Er is nog niets beslist, en er kan nog van alles gebeuren.

- sport en spel